

Datum: 2023-02-17

Diarienummer: Ju2022/03499

Vår referens:

mia.ahlgren@funktionsratt.se

Mottagare:

ju.remissvar@regeringskansliet.se

ju.L2@regeringskansliet.se

Funktionsrätt Sverige yttrande om EU-kommissionens förslag till direktiv om produktansvar samt skadeståndsansvar gällande artificiell intelligens

Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 50 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar cirka 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla.

Sammanfattning

EU-kommissionens förslag till direktiv om produktansvar och skadeståndsansvar som rör digitalisering och artificiell intelligens som syftar till att fastställa enhetliga krav för vissa aspekter av civilrättsligt skadeståndsansvar för en skada som orsakats av AI-system.

Funktionsrätt Sverige välkomnar att det tas fram regelverk som för skadeståndsansvar kopplat till AI, men de är svåra att tillämpa. Vi föreslår förtydliganden av direktivförslagen för att underlätta för enskilda med funktionsnedsättning att driva skadeståndsanspråk som rör AI, till exempel att:

- krav på begripliga förklaringar av ekonomiska aktörer,
- se över skrivningar om krav på "tillräckliga fakta och bevis" för utelämnande av bevis (editionsföreläggande),
- se över möjligheten att införa skiftande bevisbörda och
- se över förutsättningar för enskilda att föra talan om rättigheter.

Inför regeringens ställningstagande kring direktiven vill vi bidra till ökad kunskap om funktionsrättsperspektiv och sätta direktivet i relation till annan EU-rätt. Detta bidrar också till ambitionen i regeringsförklaringen 2022 om att: "Personer med funktionsnedsättning ska kunna vara fullt delaktiga i samhället utan att utsättas för diskriminering. Att integrera funktionsrättsperspektivet i fler politik- och samhällsområden är fortsatt i fokus."

Artificiell Intelligens, funktionsrätt och EU-rätt

[Funktionsrätt Sverige har konstaterat att det saknas kunskap om hur AI påverkar personer med funktionsnedsättning](#) i Europa. Den kanadensiska forskaren Jutta Treviranus som medverkade i vårt seminarium om [AI som inte diskriminerar](#) 2019 förklarar komplexiteten i att utforma produkter och tjänster som bygger på data eftersom det finns så stora variationer bland personer med funktionsnedsättning som avviker från normen och även från varandra. När AI används alltmer uppstår risker för skada på en mängd olika områden, särskilt för personer med funktionsnedsättning. Experter som Treviranus lyfter fram att system som ska testa riskerna **innan de släpps ut på marknaden** inte fungerar för variationen inom funktionshinder, som inte går att klustra som kön, ålder och andra diskrimineringsgrunder.

Funktionsrätt Sverige betonar att det finns nytta och möjligheter med digitalisering och artificiell intelligens för personer med funktionsnedsättning men det finns också risker. Det regelverk som förhandlas inom EU handlar om risker med AI. [Europaparlamentet förbereder ställningstagande inför triloggen om AI-förordningen](#) som kommer att pågå under det svenska ordförandeskapet i ministerrådet. Förordningen behöver stärkas i enlighet med [ändringsförslag som vår europeiska organisation European Disability Forum fört fram](#) för att undvika att skadliga produkter och tjänster kommer ut på marknaden.

Omfattningen i EU-regelverket är en fråga. Omfattas robotar som används i små e-handelsföretag för information till konsumenter som kan leda till skada ([exempel allergier i inslag i TV4 30 januari](#)). EU-regleringens omfattning tycks mer begränsad än [Blueprint for an AI Bill of Rights](#) som utgår från rättigheter och lyfter bland annat begriplighet. I USA finns större medvetenhet i myndigheter för att skydda invånare med funktionsnedsättning. Ett exempel är [justitiedepartementet i USA som tagit fram särskild vägledning för skydd mot diskriminering i samband med rekrytering med stöd av AI](#). I grunden handlar det om **alla invånare ska ha likvärdigt skydd i lagar och tillgång till rättvisa**.

I Europa är system som använts för att upptäcka fusk i Nederländerna ett känt exempel på skada. I Sverige har forskaren Charlotta Kronblad lyft förslag mot [algoritmisk orättvisa i domstolar](#). Kronblad är forskare och expert inom området. Om det är svårt för en forskare så verkar det omöjligt att personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet till ersättning för skada med utgångspunkt i den komplexa kedja som krävs i direktivförslagen om skadestånd och AI.

Tillgång till algoritmer räcker inte. Det behövs "förklarbar" (explainable) AI och oberoende experter med kunskap om AI i relation till funktionshinder. Den expertisen saknas.

Tack vare att EU antagit konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, finns flera EU-direktiv som är relaterade till skydd för konsumenter med funktionsnedsättning, till exempel kodexen för elektronisk kommunikation. Se även vårt [remissvar om EU:s grupptalandedirektiv](#), [senaste synpunkterna om genomförande av Tillgänglighetsdirektivet](#) samt [EDF synpunkter om AI-förordningen](#).

Synpunkter på direktivförslagen om skadestånd och AI

Funktionsrätt Sverige föreslår att reglerna ses över för att en enskild skadelidande lättare ska kunna tillämpa dem, till exempel genom att:

- förtydliga krav på begripliga förklaringar av ekonomiska aktörer om hur AI-systemet påverkar individer (jfr Blueprint for AI Bill of Rights) för att underlätta för den enskilde att ta fram underlag för skadeståndsanspråk
- se över skrivningar om "tillräckliga fakta och bevis för att visa att anspråket på ersättning är rimligt" (jfr art 8.1 i produktansvarsdirektivet resp. 3.1 i AI-skadeståndsdirektivet) eftersom det riskerar att vara för högt ställda krav för att kunna använda sig av editionsföreläggande för den enskilde,
- se över möjligheten att införa skiftande bevisbörda i likhet med hur regleringen ser ut på diskrimineringsområdet och
- göra en översyn av förutsättningarna för enskilda att föra talan om rättigheter, inklusive om skadestånd enligt förslagen till EU-direktiv, i linje med det [Funktionsrätt Sverige framfört om grundlagsskadestånd](#) (se även kap 7.2 i [Prop. 2021/22:229](#)).

Med vänliga hälsningar

Nicklas Mårtensson
Generalsekreterare
Funktionsrätt Sverige